

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ilgtspējīgiem produktiem jāklūst par normu””

(COM(2022) 140 final)

un “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido satvaru ekodizaina prasību noteikšanai ilgtspējīgiem produktiem un atceļ Direktīvu 2009/125/EK”

(COM(2022) 142 final – 2022/0095 (COD))

(2022/C 443/18)

Ziņotājs: **Thomas WAGNSONNER**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Komisija, 16.5.2022. Eiropas Parlaments, 2.5.2022. Padome, 10.6.2022.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 192. panta 1. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	30.6.2022.
Pieņemts plenārsesijā	14.7.2022.
Plenārsesija Nr.	571
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	205/1/4

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē priekšlikumus, kas izvirzīti saistībā ar aprites ekonomikas rīcības plānu, un šajā atzinumā īpaši atbalsta virzību uz produktu ilgtspējas uzlabošanu. Turklāt Komiteja uzskata, ka ir nepieciešama arī saskaņota juridiskā pieeja. Vienlaikus Komiteja norāda uz to, ka lielā deleģēto tiesību aktu skaita dēļ priekšlikums jaunajai ekodizaina regulai joprojām ir diezgan neskaidrs. Turklāt, ņemot vērā vajadzību samazināt resursu patēriņu un aizsargāt klimatu, EESK ierosina ātrāku un vērienīgāku īstenošanu.

1.2. EESK īpaši norāda, ka šī virzība uz aprites ekonomiku var izdoties tikai tad, ja pienācīgi iesaistīsies un būs informēti visi ekonomikas dalībnieki – ražotāji, patērētāji, darba ņēmēji – un iestādes. Šajā ziņā sekmīgai īstenošanai noteikti ir vajadzīgi atbilstīgi skaidri, piemēroti un saskaņoti noteikumi, lai ilgtspējīgiem produktiem nodrošinātu godīgas konkurences iespējas.

1.3. Komiteja atzinīgi vērtē tādos jaunus regulas elementus kā piemērošanas jomas paplašināšana, jaunās ekodizaina prasības (ilgziturbība, remontējamība, reciklēšana, vidiskā integritāte, CO₂ emisijas utt.), kā arī informācijas sniegšanas pienākumi, ko īsteno ar digitālo produkta pasi un marķējumiem, turklāt uzsver pareizas un mērķtiecīgas informācijas nozīmi jo īpaši patērētājiem.

1.4. EESK atbalsta aizliegumu iznīcināt nepārdotās preces, tostarp jaunas, atpakaļ nodotas vai remontējamās preces. Komiteja arī atzinīgi vērtē to, ka saistībā ar aprites ekonomikas tiesību aktu kopumu regula tiecas novērst pašreizējās nepilnības, piemēram, “zaļmaldināšanu” un novecošanos.

1.5. Ekodizaina forums ir ieviešanas atbalsta struktūra ar daudziem uzdevumiem. Saistībā ar to būtu jārada iespēja visām ieinteresētajām personām, pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem un sociālajiem partneriem ar idejām un ierosinājumiem piedalīties procesa pilnveidošanā.

1.6. EESK apzinās problēmas, ar kurām saskaras ražotāji un uzņēmumi, it īpaši mazie un vidējie uzņēmumi (MVU), un norāda, ka ir noteikti jānovērš nevajadzīgs administratīvais slogs. Komiteja arī saskata iespēju ar ilgtspējīgiem produktu standartiem panākt jaunu Eiropas ražošanas līmeni "Ražots Eiropā".

1.7. Atbilstības deklarācijas un pašregulācijas instrumenti rada plašas iespējas darbījumbā. Efektīva un dalībvalstu starpā saskaņota kontrole un laba informācija patērētājiem stiprinās uzticēšanos, kas palīdzēs sekmīgi īstenot pāreju no lineāras uz apritīgu ekonomiku.

1.8. Diemžēl EESK ir jāpieņem zināšanai, ka regulā nav ietverta sociālā dimensija. Norāde uz Komisijas priekšlikumu direktīvai par uzņēmumu pienācīgu rūpību attiecībā uz ilgtspēju nešķiet pietiekama.

2. Atzinuma konteksts

2.1. Lineārā ekonomikas sistēma pārmērīgi tērē pasaules resursus. Laikposmā starp ANO klimata konferencēm Parīzē un Glāzgovā ir patērēts vairāk nekā pusmiljards tonnu jaunu resursu. 2022. gada ziņojumā par apritīguma nepietiekamību ⁽¹⁾ ir secināts, ka visā pasaulē tikai 8,6 % no visa patērētā apjoma tiek reciklēti, proti, tas nozīmē vairāk nekā 90 % nepietiekama apritīguma. Aprites ekonomika var efektīvi palīdzēt samazināt resursu patēriņu.

2.2. Eiropā ir ticis atzīts, ka resursi ir jātaupa. Eiropas Komisija ir ierosinājusi zaļo kursu – ES izaugsmes stratēģiju, kuras mērķis ir taisnīga un pārticīga sabiedrība un mūsdienīga, resursefektīva un konkurētspējīga ekonomika. Nepieciešamību rīkoties pastiprina piegādes ķēdes problēmas, ko izraisīja pandēmija un Krievijas iebrukums Ukrainā. Uzņēmēji un patērētāji izjūt nepietiekamību un cenu pieaugumu daudzās jomās.

2.3. Konkrēti, 2022. gada martā Eiropas Komisija saistībā ar aprites ekonomikas rīcības plānu iesniedza šādas iniciatīvas:

- Komisijas paziņojums "Ilgtspējīgiem produktiem jāklūst par normu"
- Priekšlikums regulai par ekodizaina prasībām ilgtspējīgiem produktiem
- Ekodizaina un energomarkējuma darba plāns 2022.–2024. gadam
- ES Tekstilizstrādājumu ilgtspējas un apritīguma stratēģija
- Priekšlikums par Būvizstrādājumu regulas pārskatīšanu
- Priekšlikums par patērētāju iesaistīšanu zaļajā pārveidē

2.4. Šajā atzinumā izskatīts paziņojums "Ilgtspējīgiem produktiem jāklūst par normu" (COM(2022) 140 final) un priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido satvaru ekodizaina prasību noteikšanai ilgtspējīgiem produktiem un atceļ Direktīvu 2009/125/EK (COM(2022) 142 final – 2022/0095 (COD)).

2.5. Paziņojumā uzsvērtā nepieciešamība pārdomāt dominējošo lineāro ekonomikas modeli un veikt pasākumus, lai virzītos uz aprites ekonomiku. Eiropas mērogā saskaņota pieeja stiprinās konkurētspēju, radīs darbvietas un patērētājiem būs iespējams piedāvāt ilgtspējīgus produktus. Tādēļ produktu ražošanai ir vajadzīga jauna pieeja, kas būtu plašāka nekā pašreizējās minimālās prasības (REACH, energomarkējums, iepakojums utt.).

⁽¹⁾ Circle Economy: The Circularity Gap Report 2022, Project Platform for Accelerating the Circular Economy (PACE).

2.6. Jaunās Ekodizaina regulas piemērošanas joma tiks ievērojami paplašināta, un ar nozaru iniciatīvām attiecībā uz tekstilizstrādājumiem, būvizstrādājumiem utt. tā veicinās resursu saudzēšanu un energoefektivitāti. It īpaši saistībā ar jauno saturu attiecībā uz produkta kalpošanas laika pagarināšanu (ilgizturība, remontējamība, labāka reciklēšana utt.) un labāku informāciju par produktu, izmantojot digitālo produktu pasi, uzņēmumiem būs pārredzami jāatspoguļo savu produktu kvalitāti un ietekme aprites ciklā. Patērētājiem būs iespēja salīdzināt un tādējādi novērtēt produktus, kas atbilst Eiropas ilgtspējas prasībām.

2.7. Ekodizaina regulas prasības produktiem paredzēts papildināt ar citiem papildu pasākumiem. Patērētāju attieksmi un uzticēšanos stiprinās obligātā informācija par produkta priekšrocībām un vidiskajiem ieguvumiem, kā arī informācija par remontu, ilgizturību un “zaļmaldināšanas” aizliegumu. Iestāžu veiktās produktu pārbaudes un pārredzama produktu kritēriju ievērošanas uzraudzība nodrošina iespēju izvēlēties augstas kvalitātes produktus un tādējādi garantē ekonomikas dalībniekiem vienlīdzīgu konkurences apstākļus.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK kopumā atbalsta aprites ekonomikas mērķus un ilgtspējīgu produktu iniciatīvu, jo šajā ziņā ilgtspēja nozīmē apvienot vidiskos, ekonomiskos un sociālos aspektus. Tas nozīmē, ka visiem ekonomikas dalībniekiem būs jāizpilda jaunās noteiktās prasības. Uzņēmumiem ir pienākums ražošanu un produktu dizainu pielāgot ilgtspējai un sniegt par to informāciju. Patērētājiem tas ir jāizprot un, pamatojoties uz informāciju, jāpieņem “pareizais” lēmums. Turklāt izpratnes veidošanas nolūkā ir vajadzīgas atbilstošas informācijas kampaņas. Ir vajadzīga efektīva kontrole, lai nodrošinātu, ka mērķrādītāji tiek sasniegti un netiek pazemināti, jo tas kaitētu Eiropai kā darījumsdarbības vietai un veicinātu “zaļo skepsi”. Mērķis drīzāk ir labas darbvietas, piemērotāka attīstība, visaptverošs redzējums un informēti patērētāji un klienti.

3.2. Šī regula un aprites ekonomika nosaka jaunus standartus. Lai šie noteikumi tiktu pieņemti, iedzīvināti un veicinātu virzību uz ekonomikas aprites procesu, uzdevums ir apņēmīgi un proaktīvi iesaistīt ekonomikas dalībniekus – patērētājus, ražotājus, uzņēmējus, arodbiedrības, pētniecības institūcijas. Šajā procesā būs lietderīgi izplatīt attiecīgu informāciju par iespējām un mērķiem un savlaicīgi iesaistīt ieinteresētās personas.

3.3. EESK atbalsta regulas un deleģēto aktu saskaņoto pieeju, kuras mērķis ir novērst sadrumstalotību un varēt ņemt vērā produktu specifiku, patērētājiem pieejamu cenu un konkurenci. Ilgtspējīgi produkti ir iespēja, ko Eiropa sniedz uzņēmumiem, inovācijai un darbvietu izveidei, un tiks ņemta vērā patērētāju vēlme pēc vidiskās ietekmes un ilgizturības.

3.4. Komiteja atzinīgi vērtē piemērošanas jomas paplašināšanu, iekļaujot vairāk produktu un augstākas prasības. EESK konstatē, ka ražošanas uzņēmumus sagaida jauni uzdevumi, piemēram, digitālā produkta pase, noteikumi attiecībā uz nepārdotajām precēm un noteikumi attiecībā uz konkrētiem produktiem, taču tas ir nepieciešams, lai izveidotu aprites ekonomiku. Tajā pašā laikā tā izveidos jaunu standartu “Ražots Eiropā”, un ekonomikā tiks radītas iespējas dizaina, preču iznīcināšanas un remonta jomā.

3.5. EESK norāda, ka ir jānodrošina visu attiecīgo tiesību jomu saskaņotība. Šā rīcības plāna ietvaros tas ietver saskaņotību laika un satura aspektā, lai sadrumstalotas tiesību normas un atšķirīga rīcība dalībvalstīs nemazinātu efektivitāti. Tomēr ne mazāk svarīgi ir nodrošināt saskaņotību ar citām svarīgām atbalstošām tiesību jomām, tādām kā direktīva par uzņēmumu pienācīgu rūpību, ar kuru nesen iepazīstināja Eiropas Komisija, aprites procesa nodrošināšanai svarīgi atkritumu apsaimniekošanas noteikumi, kā arī eksporta pasākumi, Tirdzniecības uzraudzības regula utt.

3.6. EESK atzīst nepieciešamību pieņemt deleģētos aktus, un, tā kā joprojām ir daudz neskaidrību, arī Eiropas Komisijai vajadzētu izstrādāt precīzāku darba plānu. Tas ir vajadzīgs, lai nodrošinātu, ka uz daudziem produktiem attiecas deleģētie akti; vienlaikus jau agrīnā posmā jāiesaista pilsoniskās sabiedrības organizācijas un arodbiedrības.

3.7. EESK konstatē, ka Ekodizaina regula ir ļoti sarežģīts tiesību akts, kas mainīs ekonomikas modeli. Komiteja uzskata, ka šā dokumenta saturs ir jāīsteno ne tikai ātri, bet arī labi. Tāpēc deleģēto aktu īstenošanai ir nepieciešami atbilstīgi personāla resursi. Tā kā arī patērētājiem, uzņēmumiem, remontētājiem un kontroles iestādēm būs jāpilda jaunas prasības, Komiteja uzskata, ka informācijas procesā attiecīgi ir jāiesaista visi ekonomikas dalībnieki.

3.8. Publiskajām iestādēm publisko iepirkumu procesā jābūt zaļā iepirkuma priekšgalā. Tomēr efektīvāku iedarbību varētu panākt arī, valsts atbalsta pamatnostādņēs attiecībā uz dotācijām vai subsīdijām, piemēram, dažādās ES investīciju programmās uzņēmumiem vai trešajām personām, nosakot zaļo iepirkumu par obligātu.

3.9. EESK norāda, ka ekodizaina prasībām jābūt patērētājiem izdevīgām un ka izdevīgumam jābūt skaidram un viegli redzamam. Jaunās ekodizaina regulas plašākās prasības var palielināt produktu iegādes izmaksas, bet to kompensēs izmaksu ietaupījumi, ko rada labāka veiktspēja, ilgzinātība, modernizējamība un remontējamība, kā arī lielāka vērtība darbmūža beigās. Izmantojot energoefektīvākas ierīces, var ietaupīt enerģiju un naudu. Turklāt ilgzinātīgi izstrādājumi ir ekonomiskāki. Ar jauno direktīvas priekšlikumu patērētāji varētu ietaupīt vidēji 285 EUR⁽²⁾ gadā. Regulā ir uzsvērt ekonomiskā pieejamība, turklāt attiecībā uz šo noteikumu būtu jāņem vērā dažādi mājsaimniecību budžeti, lai ekodizains nekļūtu ekskluzīvs. Tāpēc vēl jo svarīgāk ir sniegt finansiāla atbalsta iespēju patērētājiem ilgtspējīgu produktu pirmās iegādes reizē un remonta gadījumā.

3.10. *Vides aspekti*

3.10.1. Ekodizains ir aicinājums uz apriņģu domāšanu, ko EESK īpaši uzsver attiecībā uz šādiem elementiem:

- Likumdošana un kontroles pasākumi: prasību vājināšanās vai izņēmumi deleģētajos tiesību aktos, vai brīvprātīga pienākumu izpilde, kā arī apiešanas iespējas un kontroles nepilnības būtu pretrunā ar mērķrādītājiem. Ekodizaina, veiktspējas un informācijas prasībām, tostarp produktu rādītājiem, jābūt stingrām un konsekventām.
- Uzņēmumi, kuriem jau projektēšanas posmā būtu jādomā par vidisko ietekmi visā aprites ciklā, par produkta ilgu lietošanu, vienkāršu apkopi un remontu vai par to, kādu papildu produktu no tā varētu iegūt. Atkal jāapsver arī produktu standartizācijas iespēja. Šajā ziņā piemēri ir atšķirīgie riepu vai uzlādes kabeļu lielumi.
- Patērētāji, kam, pieņemot lēmumu par pirkumu, jāsaņem būtiska informācija par vidisko ietekmi, darbmūžu, remontu, turpmāko izmantošanu un iznīcināšanu.

3.10.2. Reciklēšana ir nākamais regulārā paredzētais resursu taupīšanas elements pēc ilgstošas lietošanas un atkalizmantošanas. Tās mērķis ir palielināt reciklēto materiālu saturu produktos, produktu reciklējamību un reciklēšanas un remonta nozares vērtību. EESK atbalsta šo izvirzīto mērķi, tomēr norāda, ka vēl ir jāpārvar daži tehniski, juridiski un konceptuāli šķēršļi.

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment/standards-tools-and-labels/products-labelling-rules-and-requirements/energy-label-and-ecodesign/about_lv#Energysavings

Domāšana, kas vērsta uz materiālu apriti, apliecina, ka ārkārtīgi ir nepieciešamas pārmaiņas. Kā piemēru var minēt to, ka augstākiem reciklēšanas rādītājiem ir jāatbilst minimālajām reciklētā materiāla izmantošanas kvotām vai teorētiskajai produktu reciklējamībai ⁽³⁾ jāatbilst tehniskajai reciklēšanas iespējai un reciklēšanas pasākumu praktiskajai īstenošanai, vai, piemēram, plastmasas nozarē daudziem priekšmetiem ir jāmaina dizains un ražošana, ka otrreizējās izejvielas nav pielīdzinātas primārajām izejvielām ⁽⁴⁾.

Reciklēšana ir arī iespēja Eiropai: piemēram, augstas kvalitātes metālu izrakteņi tiek importēti kā izejvielas vai produkti un pēc lietošanas iznīcināti gandrīz “bez maksas” vai nosūtīti pa pasauli; tas it īpaši attiecas uz automobiļiem un elektroniskajiem lūžņiem. Tie ir jāuzskata par otrreizējām izejvielām, un pret tiem tā arī jāattiecas. Demontāža, apstrāde, reciklēšana ne tikai labyēlīgi ietekmē klimatu, bet arī rada lielu pievienoto vērtību un darbvietas ⁽⁵⁾. Visā šajā procesā ir ļoti svarīgi arī sekot līdzi ekonomiskajam, ekoloģiskajam un sociālajam līdzsvaram.

3.10.3. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu ieviest pasākumus saistībā ar nepārdotām precēm, un tie varētu būt vērienīgāki. No sabiedrības viedokļa nav vēlams iznīcināt neskartus produktus, tostarp jaunus, atpakaļ nodotus vai remontējamus produktus, jo tā ir resursu izšķērdēšana. EESK uzskata, ka Komisijas priekšlikums vispirms uzņēmumiem prasīt tikai iesniegt dokumentāciju un no šā pienākuma atbrīvot MVU nav pietiekami tālredzīgs. Pati iespēja panākt stingrākus pasākumus ar deleģēto tiesību aktu palīdzību rada šaubas par efektīvu mērķa sasniegšanu. EESK atbalsta nepārdoto produktu iznīcināšanas aizliegumu, ciktāl tie nav bīstami. Turklāt uzņēmumi un mazumtirdzniecības platformas jāaicina izstrādāt tādu darījumdarbības praksi, kas ievērojami samazinās atgriezto produktu un nepārdoto krājumu skaitu. Patērētāji būtu jāinformē arī par atpakaļ nodoto preču ietekmi uz vidi.

3.11. Ekonomiskie aspekti

3.11.1. EESK norāda, ka no MVU skatpunkta regulas priekšlikums principā ir vērtējams atzinīgi, taču daži aspekti raisa skepsi. MVU rīcībā ir tikai konkrēti (cilvēku) resursi. It īpaši regulā minētie atbalsta pasākumi būtu jāpiemēro atbilstīgi MVU vajadzībām un prasībām. Turklāt MVU ir grūtības piekļūt nepieciešamajam publiskajam iepirkumam. Tāpēc ir jāmeklē risinājumi, lai tie varētu piedalīties attiecīgajās procedūrās. Visbeidzot no MVU skatpunkta ir vajadzīga ilgtspējīgu produktu regulas un konkrētiem produktiem paredzētā regulējuma savstarpēja papildināmība. Tādējādi jānovērš izmaksu dublēšanās un birokrātija.

3.11.2. Remonta nozares dalībnieki ir izšķiroši svarīgs elements ilgā izstrādājuma darbmūžā. Tāpēc būtu jāatvieglo remonta pakalpojumu sniedzēju, sociālekonomisko atkalizmantošanas uzņēmumu un pilsoniskās sabiedrības/vietējo remonta iniciatīvu iekļaušana šajā aprites modelī. Piemēram, Vācijā un Austrijā lietderīgi ir izrādīties attiecībā uz remonta iniciatīvām noslēgt remonta apdrošināšanu, kas tās vienlaikus padara lēģitīmas remonta veikšanai.

3.12. Jauni apritīgas darījumdarbības modeļi ⁽⁶⁾ paziņojumā ir minēti kā svarīgs instruments. Tiem jābūt uzņēmumiem un patērētājiem pievilcīgiem, īpaši piemērotiem un rosinošiem, kā arī jānodrošina pienācīgi darba apstākļi. Praksē jau pastāv šādi modeļi, piemēram, dalīšanās ekonomika, produkts kā pakalpojums, maksa par katru lietojumu utt. EESK ierosina pielāgot paraugprakses esošās platformas pašreizējiem aprites ekonomikas izaicinājumiem un ieviest stimulus lietošanai. Šobrīd tādi piemēri ir būvniecības karuselis – nojaukšanas vai pārbūves materiāli tiek piedāvāti jauniem lietotājiem – vai remontdarbu tīkli, kas savieno patērētājus ar remontētājiem. Tomēr daudzas datubāzes nav pievilcīgas pakalpojumu sniedzējiem un lietotājiem.

⁽³⁾ Pomberger, R. (2020). *Über theoretische, praktische und reale Recyclingfähigkeit*, <https://doi.org/10.1007/s00506-020-00721-5>, <https://doi.org/10.1007/s00506-019-00648-6>.

⁽⁴⁾ Paziņojums “Eiropas stratēģija attiecībā uz plastmasu aprites ekonomikā”, COM(2018) 28 final.

⁽⁵⁾ OV C 220, 9.6.2021., 118. lpp.

⁽⁶⁾ Sk. INT/778 “Inovācija kā jaunu uzņēmējdarbības modeļu virzītājspēks” (izpētes atzinums) (OV C 303, 19.8.2016., 28. lpp.).

3.13. EESK norāda, ka jāpalielina patērētāju informētība par ilgtspējīgu rīcību un jāveicina produktu izmantošana līdz to aprites cikla beigām. Zinātniskie pētījumi ⁽⁷⁾ liecina, ka funkcionētspējīgus, bet vairs neizmantotus produktus (piemēram, klēpdatorus, mobilos tālrunus, tosterus utt.) māsaimniecībās glabā līdz sešiem gadiem. Tāpēc ir patērētājiem vajadzīgi attiecīgi stimuli, lai patērētāji preces, kuras vairs netiek izmantotas, paturētu lietošanas ciklā.

3.14. Sociālie aspekti

3.14.1. Diemžēl EESK ir jāpieņem zināšanai, ka regulā nav ietverta sociālā dimensija. Norāde uz Komisijas priekšlikumu direktīvai par uzņēmumu pienācīgu rūpību ⁽⁸⁾ nešķiet pietiekama, jo minētajā direktīvā priekšplānā viennozīmīgi ir izvirzīta uz procesu vērsta pieeja attiecībā uz globālajām vērtības ķēdēm, bet ar produktiem saistītos sociālos jautājumus nebūtu iespējams pietiekami aptvert. EESK uzsvērti norāda, ka no ilgtspējas viedokļa visas trīs dimensijas, proti, ekonomiskā, sociālā un vidiskā ilgtspēja, vienmēr ir jāaplūko kopā, un tāpēc ierosina Komisijai vēlreiz pārskatīt regulu attiecībā uz to, vai ir lietderīgi iekļaut īpašus ar produktu saistītus sociālos aspektus.

3.14.2. EESK norāda, ka zaļās darbvietas ne vienmēr automātiski ir ilgtspējīgas darbvietas, ja tiek ņemti vērā visi ilgtspējīgas attīstības mērķi (IAM). It īpaši konkurences apsvērumu dēļ jānodrošina darba standartu ievērošana.

3.14.3. Eiropas sociālo partneru projektā ⁽⁹⁾ ir norādīta aprites ekonomikas ietekme uz nodarbinātību un darba apstākļiem. Pāreja uz aprites ekonomiku līdz 2030. gadam varētu radīt no 250 000 līdz 700 000 darbvieta. Ietekme uz katru nozari un reģionu ir ļoti atšķirīga. Atkritumu apsaimniekošanas un remonta nozares gūs lielāku labumu, nekā vidēji, savukārt kalnrūpniecības un ķīmiskās rūpniecības nozares tiks ietekmētas negatīvi. Būs vajadzīgs arī labi izglītots darbspēks (piemēram, atkritumu apsaimniekošanā). Kopumā ir svarīgi nodrošināt piemērotu darbvieta pieejamību un pienācīgu atalgojumu. EESK pauž nožēlu, ka Komisija šobrīd neparedz nekādu sociālo dialogu, lai ņemtu vērā sekas, ko darba ņēmējiem radīs pāreja uz aprites ekonomiku.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Informācija digitālajā produkta pasē, marķējumā un ekomarķējumā

4.1.1. EESK atzinīgi vērtē piekļuvi visaptverošai informācijai par produktu digitālajā produkta pasē (DPP). Informācijai vajadzētu būt mērķtiecīgai un lietotājdraudzīgai visiem piegādes ķēdes dalībniekiem. Saturam jābūt tādā, lai patērētāji var pieņemt uz apritīgumu orientētus lēmumus par pirkumu, atkalizmantošanu, remontu un iznīcināšanu. Tas ietver produkta CO₂ saturu, retzemju metālu īpatsvaru, bīstamās sastāvdaļas, neregistrējamus materiālus, remontējamo daļu sarakstu, kā arī to pieejamību vai, programmatūras gadījumā, saderību un izmaksas. Atzinīgi vērtējama ir iespēja DPP iekļaut informāciju par citiem ilgtspējas aspektiem ⁽¹⁰⁾. Komiteja ierosina DPP papildināt ar remonta indeksu, kurā būtu informācija par remontējāmību, it īpaši par svarīgām dilstošām daļām, rezerves daļu cenu un pieejamību laika gaitā, kā arī informāciju par darba apstākļiem, kuros produkti tika ražoti. Patērētājiem būtu jādara pieejama būtiskā informācija arī fiziskā veidā, piemēram, garantija un produkta CO₂ saturs.

DPP nevajadzētu būt instrumentam, kas uzņēmumiem piesaista papildu resursus (datu vākšanu), bet gan integrē pašreizējās sistēmas. Taču prasība sniegt aizvien pārredzamākus, bet vienlaikus sensitīvus datus var arī radīt nepieciešamību pārskatīt lēmuma par rūpnieciskā īpašuma tiesībām saskaņotību.

4.1.2. Marķējumi

Ar produktu saistītā informācija, kas vēl jānosaka deleģētajos tiesību aktos, ir jānodod patērētājiem, izmantojot marķējumus. EESK uzsver, ka klientiem jāsaņem pareiza, uzskatāma un skaidra informācija, turklāt būtiski ir informēt par ietekmi uz klimatu, saturu un sastāvu, atbilstību darba ņēmēju standartiem, ilgzinātību un remontējāmību.

⁽⁷⁾ Atklāta uzklauššana, NAT/851, Gudrun Obersteiner referāts, 29.4.2022.

⁽⁸⁾ COM(2022) 71 final.

⁽⁹⁾ <https://www.etuc.org/en/publication/european-social-partners-project-circular-economy-and-world-work-0>

⁽¹⁰⁾ COM(2022) 142 final – 2022/0095 (COD), 29. lpp., 26. punkts.

4.1.3. Ekomarķējums

Daudzi produkti un pakalpojumi ir sertificēti ar Eiropas ekomarķējumu, pamatojoties uz ekspertīzes atzinumu. Ekomarķējuma mērķis ir atvieglot patērētājiem ekoloģiskuma, ilgturības un kvalitātes atpazīšanu, kā arī iespēju salīdzināt ar citiem produktiem un pakalpojumiem. Tomēr ekomarķējuma prasības var tikai papildināt, nevis aizstāt produktiem piemērojamos noteikumus, pamatojoties uz Ekodizaina regulu, un iestāžu veiktajai kontrolei saskaņā ar Ekodizaina regulu jāaptver arī informācija par ekomarķējumu.

4.2. Tiešsaistes tirdzniecības vietas

Vienlīdzīgi konkurences apstākļi visiem ekonomikas dalībniekiem ir svarīgi, tāpēc atbildības noteikumi būtu jāpiemēro tiešsaistes tirgum it īpaši tad, ja neviens cits piegādes ķēdes dalībnieks neveic pasākumus pret neatbilstīgu produktu ⁽¹⁾.

4.3. Tirgus uzraudzība – kontrole, aizliegumi, naudas sodi – ir deleģēta dalībvalstīm, un informācija par pārkāpumiem tiek sniegta tirgus uzraudzības informācijas un saziņas sistēmā (ICSMS) – Eiropas uzraudzības informācijas un saziņas sistēmā par produktiem, kas atzīti par neatbilstīgiem vai bīstamiem. Priekšlikums paplašināt un uzlabot tirgus uzraudzību ir atbalstāms, jo no 10 % līdz 25 % pārbaudīto izstrādājumu neatbilst Ekodizaina direktīvai ⁽²⁾. Lai dalībvalstis varētu veikt savus uzdevumus, tirgus uzraudzībai ir vajadzīgi atbilstoši resursi. It īpaši attiecībā uz pārkāpumiem būtu jānodrošina, ka tirgus uzraudzības iestādes pienācīgi pārbauda produktu neatbilstības gadījumus. Diemžēl aizvien biežāk ir sastopami negatīvi piemēri, kā apiet atbilstības novērtēšanu, piemēram, nesena gadījuma ar koronavīrusa aizsargmaskām. Iestādēm vienmēr būtu jāveic izlases veida pārbaudes. Turklāt būtu jāiesaista patērētāju organizācijas kā kompetentas trauksmes cēlējas saistībā ar pārkāpumiem. Tas būtu jāīsteno ātri un efektīvi papildus Direktīvai par pārstāvības prasībām patērētāju kolektīvo interešu aizsardzībai. Efektīvai tirgus uzraudzībai visās dalībvalstīs ir nepieciešama ļoti aktīva Eiropas Komisijas loma šajā jomā, lai visiem Eiropas Ekonomikas zonas uzņēmumiem būtu vienlīdzīgi konkurences apstākļi, nodrošinot vienādi stingru kontroli. Turklāt tiek vērsta uzmanība uz ICSMS mājaslapas izmantojamības un informācijas uzlabošanas iespējām.

4.4. Ekodizaina forums un visu ieinteresēto personu iesaistīšana šajā procesā ir vērtējama atzinīgi, taču jāpievērš uzmanība, lai tie darbotos efektīvi un būtu noteikta atbildība, kompetence un piešķirti resursi šo uzdevumu veikšanai. Piemēram, forums, visticamāk, nevarēs novērtēt pašregulācijas pasākumus. Tas ir iestāžu vai Eiropas Komisijas uzdevums.

4.5. Pašregulācijas pasākumi kā alternatīvs instruments deleģētajam aktam attiecībā uz kādu produktu grupu būtu jāveic kā izņēmums. Piemērošanas gadījumā tiem skaidrības, tirgus aptvēruma un kvalitātes kritēriju ziņā vajadzētu būt pietuvinātiem deleģētajam aktam.

4.6. Saistībā ar izskatāmo tēmu EESK vēlas īpaši pieminēt “Eiropas aprites ekonomikas jautājumos ieinteresēto personu platformu” ⁽³⁾. Iniciatīva, ko EESK un Eiropas Komisija kopīgi sāka 2017. gada martā, atbalsta jaunas partnerības un aprites ekonomikas risinājumu pilnveidi visā Eiropā. Ar to paredzēts arī uzskatāmi parādīt nozīmīgo ieguldījumu, ko aprites ekonomika var sniegt ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanā.

Briselē, 2022. gada 14. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG

⁽¹⁾ Piezīme: INT/957 “Ražojumu drošuma direktīva / pārskatīšana” (OV C 105, 4.3.2022., 99. lpp.). Šajā dokumentā jau ir aplūkoti svarīgi produktu drošuma aspekti.

⁽²⁾ J. Bürger/G. Paulinger, *Vienna Chamber of Labour* (2022); <https://emedien.arbeiterkammer.at/viewer/resolver?urn=urn:nbn:at:at-akwg-5230098>, p. 88.

⁽³⁾ <https://circulareconomy.europa.eu/platform/>